

**Souvisí užívání návykových látek s postavením
studentů ve třídě na střední škole?**
- prospektivní sociometrická studie

Autoři:

Mgr. Iveta Pavelková

Mgr. Jaroslav Vacek

Východiska práce

- Prevalence kouření cigaret, užívání alkoholu a marihuany u mladistvých (ESPAD – 15 – 16let) (Csémy & Chomynová , 2012)
- Přejchod studentů ze ZŠ na SŠ
- Sociální faktor - motivace pro počátek užívání NL (Vágnerová, 2002; Kudrle, 2003).
- Předchozí výzkumy tématicky zaměřené na postavení studentů ve třídě a užívání NL (Šafránková, 2010).

Výběr a popis souboru

- Účelový výběr přes instituce -> totální výběr výzkumného souboru
- Celkem: 7 tříd z kraje Vysočina
- Prospektivní sociometrický výzkum:
  - 2013: 153 studentů (98 dívek a 55 chlapců, průměrný věk: 15,97 let)
  - 2015: 143 studentů (92 dívek a 51 chlapců, průměrný věk: 17,94let)

Specifika výzkumu

- Použití sociometrického ratingového dotazníku a otázky z ESPAD.
- Neanonymní dotazník - opatřeno jmény -> převod do kódů.
- Výsledky pomocí sociometrických grafů + statistické zpracování dat
- Stanovení proměnné „míra rizika“

Výzkumné otázky

- 1) Jaké jsou současné rozdíly z hlediska užívání NL podle typu střední školy?
- 2) Jak se změnilo postavení studentů ve třídách?
- 3) Jaký je současný vztah užívání vybraných návykových látek, mírou rizika a sociometrickým postavením studentů ve třídách?
- 4) Jaký je současný subjektivní pohled studentů na ovlivnění jejich postavení ve třídě z důvodu užívání nebo neužívání jednotlivých návykových látek?

Výsledky - sociometrie

- Vysvětlivky ke grafům:

Status: vyznačen velikostí (čím větší, tím více oblíbený jedinec)

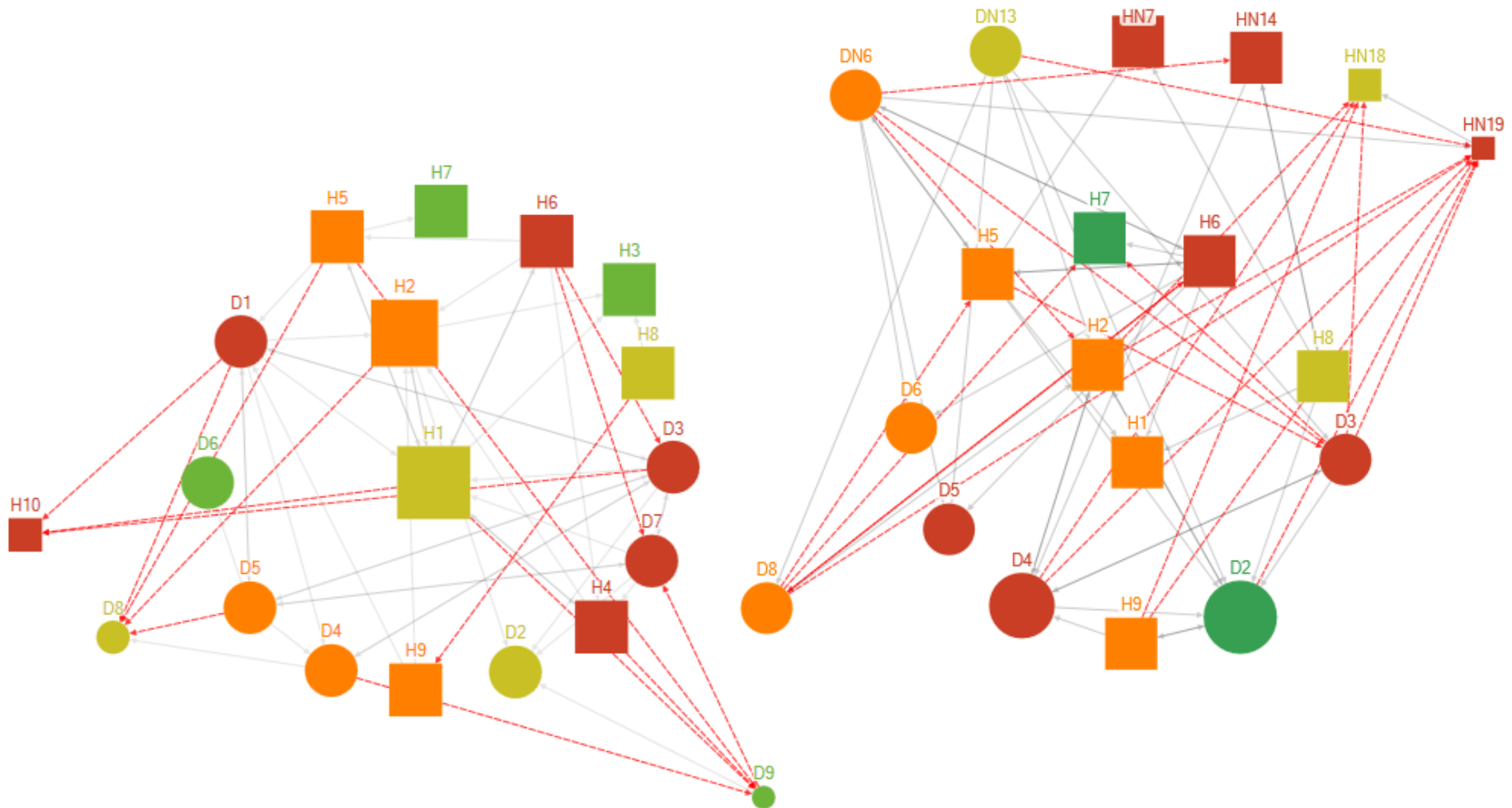
-----> negativní výběr (nesympatie)   <-----> oboustranný negativní výběr

-----> pozitivní výběr (sympatie)   <-----> oboustranný pozitivní výběr

■ extrémní riziko, ■ vysoké riziko, ■ střední riziko, ■ malé riziko, ■ bez rizika

Výsledky II - sociometrie

■ extrémní riziko, ■ vysoké riziko, ■ střední riziko, ■ malé riziko, ■ bez rizika

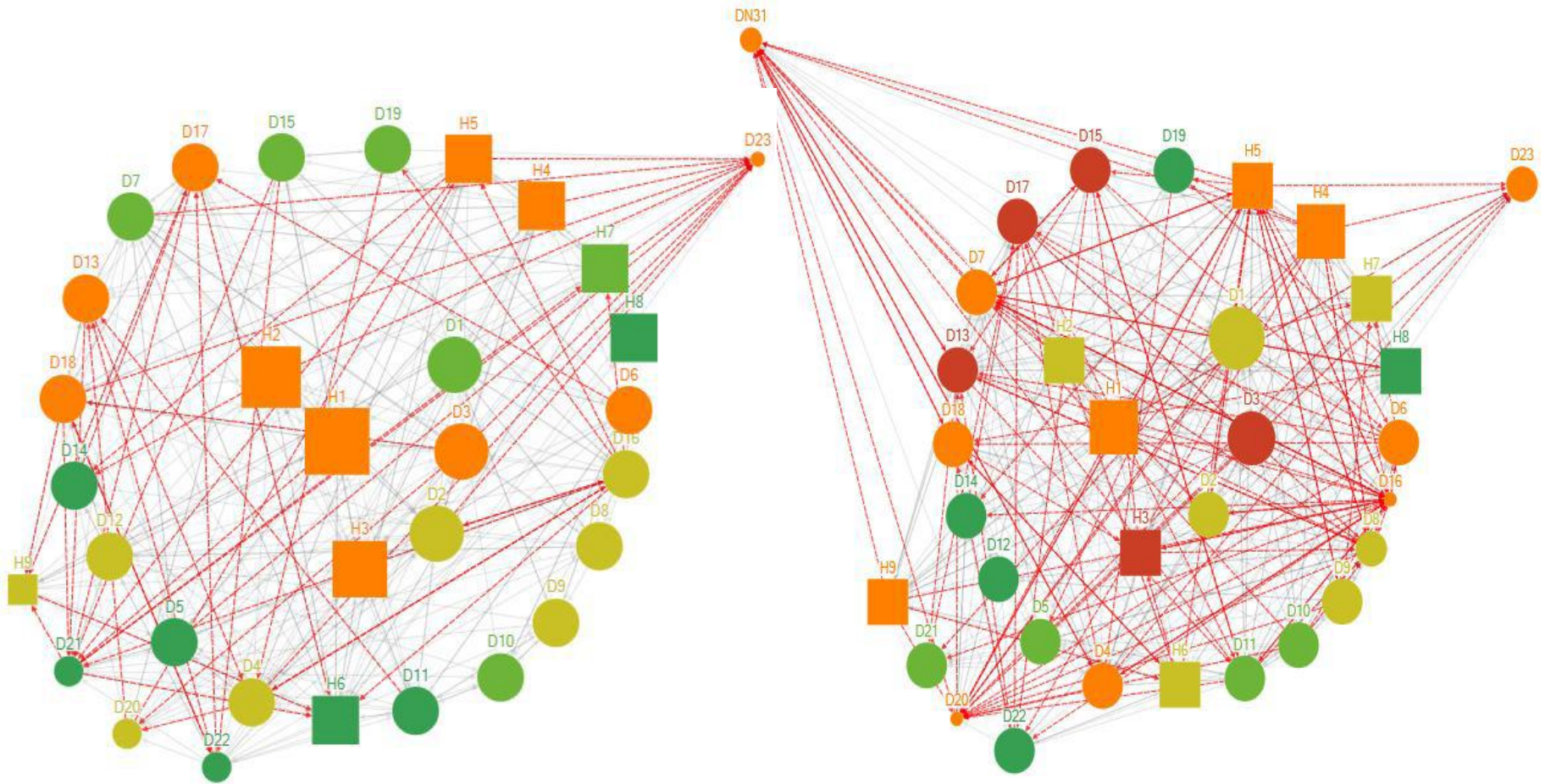

Graf 6: Sociometrický status a rizikové chování ve třídě Kuchař II - 2013

Graf 7: Sociometrický status a rizikové chování ve třídě Kuchař II - 2015.

Výsledky II - sociometrie

■ extrémní riziko, ■ vysoké riziko, ■ střední riziko, ■ malé riziko, ■ bez rizika

Graf 12: Sociometrický status a rizikové chování ve třídě Gymnázium I - 2013

Graf 13: Sociometrický status a rizikové chování ve třídě Gymnázium I - 2015.

Výsledky III – Co na to statistika?

- Pearsonova korelace: pozitivní korelace vlivu a sympatie.
- Vlivní a sympatičtí jedinci dosahují větší míry rizika – (v r.2013 statisticky nevýznamné)
- výjimka: Kuchař II, Gymnázium II, Zdravotní – vyšší riziko = méně oblíbení

Výsledky IV – Statistika – jednotlivé třídy

- Statisticky významné korelace rizika, vlivu a sympatie:

2015			SYMPATIE	VLIV
Kuchař I	riziko	Pearsonova korelace		0,670**
		hladina významnosti		0,002
Kuchař II	riziko	Pearsonova korelace	<u>-0,521*</u>	
		hladina významnosti	<u>0,022</u>	
Stavební	vliv	Pearsonova korelace	0,652**	
		hladina významnosti	0,003	

Pro ** platí $p = 0,01$ a pro * $p = 0,05$

Výsledky V – Statistika – třídy a NL

- Postavení studentů a užití konkrétní návykové látky v posledním měsíci – statistická významnost:

			VLIV		SYMPATIE	
látka	třída	LMP	průměr T-skór	statistická vý- znamnost	průměr T-skór	statistická vý- znamnost
cigarety	Kuchař I	ANO	54,3	0,017	51,8	0,363
		NE	42,9		47,1	
	Stavební	ANO	56,7	0,020	56,1	0,052
		NE	45,6		46,5	
	Zdravotní	ANO	55,6	0,394	47,6	0,012
		NE	46,3		51,8	
alkohol	Gymnázium I	ANO	52,2	0,044	50,8	0,394
		NE	43,9		47,3	
marihuana	Stavební	ANO	54,3	0,432	61,0	0,047
		NE	49,0		48,1	

* LMP = Last month prevalence

Výsledky IV – subjektivní názor

- „Užívání vybraných látek neovlivňuje postavení ve třídě.“
– přetrvávající názor.
- Opačný názor: v posledním měsíci neužili konkrétní látky.
- „Alkohol ovlivňuje postavení“:
  - Studenti s nižšími hodnotami sympatií a vyšším vlivem
  - hypotéza: ten, kdo neužívá alkohol, je méně oblíbený – ostatní s nimi nesouhlasí, nestýkají se mimo školu.
  - tito žáci mohou být vlivnými, svoji pozici získávají v jiných oblastech.

Závěr

- Třídy se v čase proměňují: vyvíjí se postavení i zkušenosti s NL
- Dle sociogramů: u oblíbenějších studentů došlo ke zvýšení míry rizika.
- Studenti s průměrným hodnocením jsou nyní ve vyšším riziku a mají větší vliv či sympatie.
- Na základě získaných dat a diskutovaných výsledků se lze domnívat, že ve třídách souvisí míra rizika a zkušenost s NL se získaným vlivem.

Závěr II

- Otázkou je, která z těchto skutečností ovlivňuje druhou.
- Jsou jedinci s většími zkušenostmi s NL také schopnější vybudovat si pozici vlivných studentů?

Co dál, k čemu nám to je?

- Nezaměřovat se pouze na 1.ročníky - statisticky významná zjištění až ve vyšších ročnících.
- Aplikovat tento výzkum i na jiné školy i z jiných krajů: možnost porovnat trendy a výsledky v jiných školách.
- Zaměřit se na postoje studentů k NL a podle čeho volí vlivné a oblíbené jedince ve třídě.
- Podrobné zaměření na všechny změny u konkrétních jedinců – limity v dosavadním výzkumu.

Literatura

- ❑ **Csémy, L., & Chomynová, P. (2012).** *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Přehled hlavních výsledků studie v České republice v roce 2011. Zaostřeno na drogy 10 (1).* Praha: Úřad vlády České republiky.
- ❑ **Hrabal, V. (2002).** *Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky.* Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0319-5
- ❑ **Kalkusová, L., Vomáčko, L. (2014).** *Změna vnímané sociální koheze ve školních třídách po absolvování kursu aktivit v přírodě.* Česká kinantropologie 18 (1), 43-52.
- ❑ **Kudrle, S. (2003).** *Úvod do bio-psycho-socio-spirituálního modelu závislosti. In Kalina a kol.: Drogy a drogové závislosti 1: mezioborový přístup. (s. 91-95) Pra-ha: Úřad vlády. ISBN 80-86734-05-6*

Literatura II

- ❑ **Vágnerová, M. (2002).** *Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 80-7178-678-0*
- ❑ **Vopálková, I. (2013):** *Sociometrický status a užívání vybraných návykových látek u studentů prvních ročníků středních škol. Bakalářská práce. Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vacek. Praha: Univerzita Karlova*
- ❑ **Vopálková, I. (2015):** *Vývoj postavení studentů ve třídě na střední škole a užívání vybraných návykových látek v průběhu jejich studia: prospektivní sociometrická studie. Diplomová práce. Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vacek. Praha: Univerzita Karlova*

Děkuji za pozornost

Kontakt:

Mgr. Iveta Pavelková, Psychiatrická nemocnice Jihlava,

iveta-pavelkova@seznam.cz

Mgr. Jaroslav Vacek, Klinika adiktologie 1. LF a VFN UK v Praze,

vacek@adiktologie.cz